

Czesław Wronowski

Koordinacja prac konserwatorskich przy "Panoramie Racławickiej"

Ochrona Zabytków 37/4 (147), 303-304

1984

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

której służyć miała do prac przy czyszczeniu powierzchni płótna, zaopatrzona w wyciągi miejscowe dla usuwania oparów benzyny i toluenu, nie była w użyciu. Prace te wykonywano poruszając się bezpośrednio po powierzchni obrazu, częściowo korzystając z materaców z mikrogumy. Zasady użycia wymienionych urządzeń ustalone zostały w trzecim kwartale 1981 r. przez kierownika Pracowni Konserwatorskiej — mgra Stanisława Filipiaka, a zaprojektowane przez projektantów różnych specjalności we Wrocławskim Biurze Projektowo-Badawczym Budownictwa Przemysłowego. Realizacja tych urzą-

dzeń spoczywała w rękach inż. Czesława Wronowskiego¹¹.

Trwająca z przerwami wiele lat budowa budynku i prace konserwatorskie przy „Panoramie Racławickiej” zbliżają się ku końcowi. Ostatecznej weryfikacji uzyskanych efektów dokona społeczeństwo, które bacznie obserwuje przebieg prac budowlanych i konserwatorskich, korzysta z możliwości zwiedzania obiektu przed jego pełnym ukończeniem i uczestniczy w pracach za pośrednictwem wnoszonych przez siebie składek.

¹¹ Por. Cz. Wronowski, *Koordinacja prac konserwatorskich* poniżej.

arch. Marek Dziekoński
główny projektant budynków
„Panoramy Racławickiej”

THE FUNCTIONAL ARRANGEMENT AND THE SELECTED ELEMENTS OF THE TECHNICAL EQUIPMENT OF THE RACŁAWICE PANORAMA BUILDING IN WROCLAW

The building was designed in an architectural contest held in 1957, in which Ewa and Marek Dziekoński won the first award. It consists of several parts. The architecturally dominant Rotunda houses only the Panorama and a viewing platform. Technical and accessory facilities, service areas for visitors, are situated in the Entrance Pavilion and in a few adjacent low structures to eliminate the installations and facilities potentially dangerous to the canvas from its vicinity.

The building has been erected on the edge of a central park, in singularly picturesque environs, close to several museums, in an area abounding with architectural monuments. In front of the building there is an entrance yard, at a lower level than the surrounding terrain, constituting an architecturally framed foreground to the building.

Before entering the Rotunda, the viewer will be able to get acquainted with the history of the Kościuszko Uprising by means of films and slides, to see a model of the Racławice battleground fitted with audio-visual facilities explaining the course of the battle (4 April, 1794).

An entrance tunnel and a spiral ramp take the viewer onto the viewing platform. Viewing will take place in groups, the direction of viewing will be to the left. The

Panorama will be accessible to disabled people in wheel-chairs as well. The commentary will be emitted through loudspeakers in one of six languages offered, other languages will be dealt with by means of hired individual head receivers.

The canvas is hanging on fourteen cornices suspended on 42 trolleys. The trolleys are equipped with control devices which operate in three planes perpendicular to one another.

The conservation work, and in future the examination of both sides of the canvas, is carried out from the suspended cars.

The building is equipped with many sophisticated installations, automatized in most cases, such as air-conditioning, acoustic devices, fire-protection facilities etc.

In 1981—83 the Rotunda was adapted for the conservation work. Among other things, a scaffolding measuring about 1200 m² was erected to enable simultaneous unrolling of three segments in horizontal position or on the devices forming the canvas into a desired shape. During the works involving the use of inflammable agents, additional installations were mounted, such as special ventilation, lighting and steering facilities.

CZESŁAW WRONOWSKI

KOORDYNACJA PRAC KONSERWATORSKICH PRZY „PANORAMIE RACŁAWICKIEJ”

Realizacja prac konserwatorskich płótna o powierzchni 1700 m² wymagała nie tylko opracowania odpowiedniej metody konserwacji, lecz również poważnych decyzji w zakresie wyboru miejsca konserwacji i kolejności wykonywania poszczególnych czynności w sposób nie kolidujący z równoczesnym prowadzeniem robót przez przedsiębiorstwa innych specjalności.

Pracownie Konserwacji Zabytków miały do wyboru zasadniczo dwie możliwości. Pierwsza z nich polegała na wykorzystaniu istniejącego, nie w pełni ukończonego budynku Rotundy i przystosowania go

do prowadzenia prac konserwatorskich przez wybudowanie wewnątrz największej pracowni konserwatorskiej w Polsce, o powierzchni 1200 m², pozwalającej na prowadzenie prac konserwatorskich na trzech brytach równocześnie. Druga możliwość polegała na wykorzystaniu do celów konserwatorskich pomieszczeń na terenie miasta znacznie od Rotundy oddalonych, co pociągałoby za sobą konieczność transportu do Rotundy już zakonserwowanych brytów w formie rozwiniętej — przy wymiarach brytu 8×15 m było to niemożliwe.

Istniała również możliwość rozpoczęcia prac konser-

watorskich po całkowitym ukończeniu robót budowlanych, łącznie z klimatyzacją pomieszczenia Rotundy, co dla konserwacji płótna miałoby kapitalne znaczenie, niemniej jednak odrzucono takie rozwiązanie, ponieważ nastąpiłoby opóźnienie rozpoczęcia robót konserwatorskich co najmniej o półtora roku. Ostatecznie wybrano rozwiązanie pierwsze i w listopadzie 1981 r. wprowadzono płótno do nie w pełni ukończonego budynku Rotundy. Stwarzało to trudności polegające m.in. na konieczności budowy platformy konserwatorskiej i zainstalowaniu przewoźnej wentylacji wyciągowej, niemniej jednak miało tę zaletę, że skracало do minimum drogę od miejsca konserwacji do miejsca stałej ekspozycji dzieła.

Szczególnie trudna w tych warunkach okazała się konieczność sprostania wymogom bezpieczeństwa przeciwpożarowego w pomieszczeniu, wewnątrz którego znajdowało się płótno. Wprowadzenie do Rotundy trzech wagonów suchego drewna stwarzało duże zagrożenie pożarowe, co wymagało pomalowania pomostów specjalnymi farbami okrętowymi zawierającymi antymon, zabezpieczającymi drewno przed zapaleniem. W dodatku zwiększało niebezpieczeństwo pożaru, a nawet groziło wybuchem użycie dużych ilości rozpuszczalników, typu benzyna, toluen, aceton do zmywania wosku na płótnie. Zabezpieczono się przed taką ewentualnością stosując przewoźną wentylację wyciągową z wentylatorami o konstrukcji przeciwwybuchowej ustawionymi na zewnątrz budynku Rotundy.

Prowadzenie prac w takich warunkach wymagało szczegółowych uzgodnień z przedsiębiorstwami innych specjalności, które prowadziły swoje roboty równocześnie z pracami konserwatorskimi, często w ścisłej zależności. Typowym przykładem były tu prace w zakresie utrzymania stałej temperatury i określonej wilgotności powietrza, szczególnie w okresie łączenia poszczególnych brytów w jedną całość. Wprowadzenie bloczków gazobetonowych do budowy sztucznego terenu między płótnem a platformą widokową powodowało spadek wilgotności powietrza w Rotundzie o 30%, w konsekwencji mogłoby

to doprowadzić do pęknięcia zszytego płótna. Sytuację opanowano stosując dodatkowo zraszanie wodą wbudowanych bloczków gazobetonowych.

Wykonanie nawet prostych robót inżynierskich urastało do roli poważnych problemów w chwili, gdy płótno znalazło się wewnątrz Rotundy, jak np. podniesienie konstrukcji do zawieszenia płótna „Panoramy” o 90 cm, kiedy to Straż Pożarna nie zgodziła się na wprowadzenie butli z tlenem i acetylenem do wnętrza budynku Rotundy. Wobec takiego zakazu wykonanie robót wymagało ustawienia butli na zewnątrz budynku i długimi przewodami poprzez dach wprowadzenie gazu do Rotundy, a następnie przy stałym dyżurze strażaków i zastosowaniu koców azbestowych wykonanie pozornie bardzo prostych robót spawalniczych.

Oddzielny problem stanowiły roboty prowadzone metodą wieloetapową w celu zabezpieczenia płótna już od momentu wprowadzenia go do Rotundy. Zarówno budynek Rotundy, jak i samo płótno zostały ubezpieczone w Państwowym Zakładzie Ubezpieczeń i od sposobu jego zabezpieczenia zależna była wysokość składki ubezpieczeniowej. W tym celu oprócz normalnej sieci hydrantów zastosowano przed i za płótnem kurtynę wodną, uruchamianą za pomocą przycisków elektrycznych oraz zainstalowano tzw. gorącą linię telefoniczną, łączącą budynek Rotundy bezpośrednio z najbliższą jednostką Straży Pożarnej. Był to pierwszy etap realizacji zabezpieczenia płótna „Panoramy”. Po całkowitym zdublowaniu płótna system ten działa przy użyciu automatycznych czujników elektronicznych.

Nie sposób w krótkim komunikacie określić wszystkich problemów dotyczących koordynacji prac konserwatorskich z innymi przedsiębiorstwami, na zakończenie należy jednak stwierdzić, że „Panorama Racławicka” stanowi zbiorowy wysiłek przedsiębiorstw różnych specjalności, których wspólnym celem było udostępnienie społeczeństwu skarbu kultury narodowej.

*mgr inż. Czesław Wronowski
PP PKZ — Oddział we Wrocławiu*

THE COORDINATION OF THE CONSERVATION WORKS

Conservation of the canvas measuring 1700 m² in a building in which contractors of different specialities were performing their jobs required particular coordination to ensure the undisturbed progress of work. The Ateliers for the Conservation of Cultural Property could either do their work in an unfinished building of the Rotunda or work on individual segments on other premises in distant parts of the city. The first alternative

was chosen which made it possible to begin conservation at least a year and a half earlier than otherwise. The conservation of the canvas in the unfinished Rotunda involved particular precautions in view of the extensive use of explosion prone solvents. Safety measures included a temporary ventilation system and a special water curtain.